

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๒๑

บอกลางเรือนของกิเลส

เพื่อความเป็นพระพุทธเจ้าสั่งสอนโลก ทรงทุ่มเทเสียสละไม่มีใครเสมอเหมือน ได้เรื่อยมาจนถึงวาระสุดท้ายแห่งความเป็นพระโพธิสัตว์ คือพระเวสสันดร ก็ดูเอาตามตำรา กระเทือนทั่วโลก การเสียสละสมบัติอันมีคุณค่ามหาศาลทั้งหมด ก็เพราะพระเมตตาตนเองที่ทำให้เป็นไป ไม่ใช่อะไร คือทรงให้ทานด้วยพระเมตตา เวลาเสด็จออกทรงผนวชก็ทรงเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อโพธิญาณ แม้มีความลำบากลำบากแสนสาหัสก็ไม่ทรงท้อถอย จนได้ตรัสรู้ธรรมเป็นศาสดาสมพระทัยหมาย แล้วนำธรรมออกสั่งสอนโลก โดยไม่มีโลกามิสเจือปนในพระทัยเลย พระทัยเต็มไปด้วยพระเมตตาล้วน ๆ ต่อสัตว์โลกทั้งหมด

พอตรัสรู้แล้วก็ทรงเล็งญาณดูสัตว์โลกว่าใครจะได้บรรลุธรรมก่อน ก็ทรงทราบ ว่าดาบสทั้งสองคือ อาหารดาบสและอุทกดาบสรามบุตร ควรจะบรรลุธรรมก่อนใคร ๆ แต่ก็ทรงทราบว่า ดาบสทั้งสองสิ้นชีวิตเสียแล้วตั้งแต่วานนี้ น่าเสียดาย ก็ทรงเห็นปัญญาวิเศษทั้งห้าว่าจะได้บรรลุธรรมวิเศษในไม่ช้า

นั่นฟังซิ พระองค์ทรงเล็งหัวใจคน ไม่ได้เล็งหาเงินหาทอง หาข้าวหาของ หาความเคารพนับถือ หาหลักการเหมือนอย่างที่กำลังเป็นไปอยู่ทุกวันนี้ มันผิดกันไหม โลกสมัยโน้นกับโลกปัจจุบัน ศาสนาแต่ก่อนกับศาสนาสมัยทุกวันนี้ ผู้ปฏิบัติศาสนาแต่ก่อนกับพวกเราปฏิบัติศาสนาทุกวันนี้ ศาสนธรรมเป็นธรรมจริง ๆ ผู้ทรงธรรมทรงและเทิดทูนธรรมไว้จริง ๆ ปฏิบัติธรรมจริง ๆ เจตนาเป็นธรรม หัวใจเป็นธรรม เกี่ยวข้องกับผู้ใดเป็นธรรมทั้งนั้น ไม่มีโลกเข้าเจือปน ผู้ปฏิบัติธรรมแท้และธรรมแท้เป็นอย่างนั้น ท่านปฏิบัติกันมาอย่างนั้น ในตำรับตำรา มีเวลาอ่านสั่งเกิดด้วยดีถ้าอยากพบอยากเห็นอยากได้ของดีของจริง อย่าสักแต่อ่าน สักแต่ปฏิบัติเหมือนนกขุนทอง "แก้วเจ้าขา" เจย ๆ

เพราะฉะนั้น พระสาวกไปที่ไหนจึงทำความร่มเย็นให้แก่โลกได้มากมาย ไม่ไปรบกวนสิ่งใดกับใคร ๆ กวนเรื่องโลกามิส ท่านไม่ได้กวน มีแต่ความสงเคราะห์โลกด้วยความเมตตา ไม่ได้กวนโลก การก่อการสร้างอะไรก็ไม่หุหุรา ไม่มีโลกเข้าเจือปน พออยู่พออาศัยพอเป็นพอไป ท่านบอกไว้ในเวลาบวชก็บอก ว่า รุกขมูลเสนาสน์ เนาะฟังซิ ไม่ได้บอกให้สร้างหอปราสาทราชมนเทียรอยู่สะดวกสบาย แบบโลกเขาทำเขาอยู่กัน รุกขมูลเสนาสน์ ก็คือการเที่ยวอยู่ตามรุกขมูลร่มไม้ ตามป่าตามเขา ตามถ้ำ เจื่อมผา

อันเป็นที่สะดอกในการประกอบความเพียร เพื่อถอดถอนกิเลสตัวยุแห่ก่อนททำลาย
ออกจากใจ เพื่อความเห็นโทษเห็นภัยของวิภูสงสาร การปฏิบัติธรรมทุกด้านจะได้เข้ม
แข็ง ความเป็นอยู่ใช้สอยในปัจจุบันก็พออยู่พออยู่ชีวิตอัตภาพให้เป็นไปวันหนึ่ง ๆ ก็พอกับ
ความจำเป็น เพื่อการปฏิบัติธรรมด้วยความสะดวกราบรื่นตามความมุ่งหมายเป็น
สำคัญ

การส่งสาวกออกประกาศพระศาสนา ก็เพื่อธรรมล้วน ๆ เพื่อหัวใจคนโดยแท้ ไม่
ได้เพื่อโลกามิสใด ๆ เราลองเทียบดูครั้งพุทธกาลกับสมัยปัจจุบัน เพราะมีแบบแผน
ตำรับตำราอยู่แล้ว ใคร ๆ ก็เห็นไม่น่าสงสัย ท่านอยู่กันยังไง ท่านปฏิบัติกันยังไงหัวใจ
เป็นธรรมหรือเป็นกิเลสก็พอทราบได้ แม้แต่บิดนทบาทก็ยังมีในตำราบอกเตือนไว้เพื่อ
เป็นคติตัวอย่างอันดีแก่พวกเรา มีพระในครั้งพุทธกาลท่านเคยปฏิบัติต่อท่านมาแล้ว
ขณะไปบิดนทบาทจิตคิดปรุงแต่งออกไปถึงเรื่องอาหาร วันนี้จะได้อาหารดี ๆ อะไรมา
ฉันบ้างนา พอรู้สึกอย่างนั้นท่านหยุดทันที ไม่ไปบิดนทบาทเลยวันนั้น ก็มันไปเพื่อพุงนี้
ไม่ได้ไปเพื่อธรรม ท่านเลยหยุด ไม่ไปให้กิเลสให้พุงมันได้ใจ นี่มีในตำราในคัมภีร์ นั้น
แลท่านดัดสันดานกิเลสตัวโลกในโลกลามิส เพราะความเป็นเช่นนั้นเป็นเรื่องของกิเลส
การแก้อกิเลสท่านยอมเห็นสิ่งเหล่านี้เป็นภัย ท่านถึงได้เป็นสรณะของพวกเรา สงฆ์ สรรณ
คจฺฉามิ ของพวกเรา จะเป็นใครที่ไหน ความโลภมันเป็นสรณะให้โลภมันเย็นได้เมื่อไร
พอจะ สรรณ คจฺฉามิ กับมัน

เราทั้งหลายแม้แต่เป็นสรณะของตัวเองก็ยังไม่ได้ จะไปเป็น สงฆ์ สรรณ คจฺฉามิ
แก่ประชาชนญาติโยมได้ยังไง เป็นสรณะเจ้าของก็ยังไม่ได้ ช่วยตัวเองก็ยังไม่ได้มันผิด
กัน ศาสนาค่อยเปลี่ยนแปลงมา ๆ ทั้ง ๆ ที่คัมภีร์ไบเบิลก็ยังมีอยู่ แบบแผนตำรับตำรา
มีอยู่อย่างสมบูรณ์ แต่การปฏิบัติของผู้ถือ กิเลส สรรณ คจฺฉามิ มันก็เป็นข้าศึกต่อธรรม
และต่อตัวเองอยู่โดยดี การแสดงออกทางกายทางวาจาทางใจ ก็เป็นข้าศึกแก่ตัวแก่
ธรรมและแก่มรรคผลนิพพาน เป็นการเข้าฝ่ายกิเลสอยู่เสมอ จะเอามรรคผลนิพพานมา
จากไหน กิเลสไม่เคยให้คนได้บรรลุมรรคผลนิพพาน นอกจากธรรมเครื่องฆ่ากิเลส มี
ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นต้น เท่านั้น ที่จะผลิธรรมมรรคผลนิพพานแก่ผู้ปฏิบัติตาม ไม่ได้
สำเร็จด้วยการอนุโลมผ่อนผัน อันเป็นการคล้อยตามกิเลสหรือส่งเสริมกิเลสทั้งหลาย
แต่อย่างใด ผู้ปฏิบัติธรรมจึงไม่ควรสนิทติดจมนกับนิสัยเดิม อันเป็นพื้นเพของกิเลสปุ
ลาตเอาไว้

ผู้ปฏิบัติอย่ามองไปอื่น ใ้มอง พุทฺธ ธรรม สงฆ์ สรรณ คจฺฉามิ เป็นหลักสำคัญ
ความพึงเป็นพึ่งตายกับท่านภายในจิตใจก็พึ่งอยู่แล้ว ความพึงเป็นพึ่งตายกับท่านด้วย

ข้อปฏิบัติที่ท่านชี้แจงแสดงไว้ ที่ท่านพาปฏิบัติดำเนินมา จงยึดธรรมเหล่านั้นเป็นหลัก
ใจหลักการปฏิบัติ อย่าปล่อยมือรามือ

โลกก็อย่างที่รู้ที่เห็นนี้แหละ เพราะเราแต่ละรายเป็นโลกด้วยกัน คือโลกด้วยกัน
ใครจะเสกสรรปั้นยอว่าดีอย่างไรขนาดไหน ก็อย่างที่รู้ ๆ เห็น ๆ นี้แหละ ไปตื่นอะไร
กัน คนนั้นเป็นนั่น คนนี้เป็นนี่ ก็ว่าไปอย่างนั้นแล ใจคนปากคนเรานั้นชอบยอ ได้กิน
แต่ลมก็เอา เขายกย่องสรรเสริญว่าเป็นนั่นเป็นนี่ ดีอย่างนั้น ดีอย่างนี้ ไส้ผิงผาย ส่ง
ผ่าเผยราวกับจะเหาะจะบิน ร่างกายธรรมดาก็ปรากฏขยายตัวใหญ่โต หน้าก็สีหน้าทำ
หน้า ราวกับทำมหาพรหมในเทวโลก พอตกยับเปลี่ยนแปลงไปตามกฎ อนิจจัง ไม่มีผู้
นับถือ ไม่มีใครเหลียวแล เอาแล้วที่นี้ เกิดความโศกเศร้าเหงาหงอย เพราะคิดว่าไม่มี
ใครนับถือชูหน้าชูตาเหมือนแต่ก่อนที่เรื่องอำนาจวาสนา คึดกอบโกยหาแต่ทุกข์มาใส่
ตัว บางกรณีกินไม่ได้นอนไม่หลับ สลับกันไปกับโรคประสาท นั้นพิจารณาซีโลกมันเป็น
อย่างนั้น พูซึ้นแล้วก็ฟูปลง ๆ อยู่อย่างนั้น ท่านจึงเรียกโลกธรรม หากความจริงจ้งแน่
นอนกับมันไม่ได้

โลกธรรมจะเป็นอะไร ก็เป็นเรื่องของกิเลสนั่นแล ผู้จะรู้โลกธรรมแก้โลกธรรม
ได้ก็ต้องเป็นผู้เรียนธรรม ปฏิบัติธรรม ดังพระพุทธเจ้าแลสาวกเป็นตัวอย่าง ท่านอยู่
เหนือโลกธรรมแล้วแสนสบายหายวุ่น พวกเรานั้นพวกเทิดทูนโลกธรรมไว้บนศีรษะ จีง
พากันแบกแต่โลกธรรมหนักอึ้งตลอดไป ไม่มีเวลาสร้างชาลงบ้างเลย

ฉะนั้น จงยึด พุทธิ สรณิ คัจฉามิ เสมอ อย่าไปมองอะไร อย่าไปตื่นเต้นกับโลก
สงสารให้เสียการ เสียเวลาและเสียคนคือเรา ใครจะอยู่โลกใดทวีปใดก็ตาม ความมั่งมี
ศรีสุขขนาดไหน เรียนมามากน้อย โง่หรือฉลาดแหลมคมเพียงไร ถ้ายังอยู่ใต้อำนาจ
ของกิเลสอยู่แล้ว สิ่งทีกล่าวมาทั้งมวลถูกกิเลสเอาเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ เป็นบ่อยกกลาง
เรือนอย่างคล่องตัวนั่นแล แล้วจะหาความสุขที่ไหน ดูในหนังสือพิมพ์นั่นซิ มันน่าดูไหม
ละ เราดูด้วยความคิดความพิจารณาไม่ลำเอียง ดูหาความจริง พิจารณาตามความจริง
และพูดตามเหตุการณ์ที่เป็นไป

ดูเขาถ่ายภาพในหนังสือพิมพ์ ไม่ได้ดูแบบโลก ๆ ดูเป็นแบบธรรม ถึงจะดู
หนังสือพิมพ์ก็ไม่เป็นแบบโลก จิตหากเป็นของมันเอง มีแง่ของมันจนได้ อ่านไป
พิจารณาไป อ่านไปตรงไหนพิจารณาไปตาม เรื่องความเป็นอยู่ของโลก ความวุ่นวาย
ของโลก ความเปลี่ยนแปลงของโลก มันเปลี่ยนแปลงไปทางไหน มันวุ่นวายไปยังไง มัน
จะมีสาเหตุนำมาซึ่งความสุขหรือความทุกข์ ความมีหลักเกณฑ์หรือความเหลวไหลไร้
สาระ ความแน่นหนามั่นคงหรือความล้มละลาย

เวลาชุมนุมก็ถ่ายภาพมือถือแก้ว แก้วอะไรก็ไม่รู้แหละ แก้วเบียร์ แก้วน้ำชาหรือแก้วเหล้าอะไรก็ไม่รู้แหละ ต่างคนต่างถือ แล้วยิ้มแต่ทำท่าหน้ารีนเริงเหมือนมีความสุขมาก ความจริงมันเป็นเพียงกิริยาประดับหน้าร้านเท่านั้น เรื่องของโลกย่อมมีมายาแฝงเสมอ ไม่งั้นก็ไม่เรียกว่าโลก ภายในหัวใจนั้นไม่มีความสุข เพียงยิ้มออกมาแห้ง ๆ อย่างนั้นแล แต่มันเป็นไฟไหม้กองแกลบซึ่งต่างก็ร้อนสูมอยู่ในส่วนลึกของหัวใจ เพราะเหตุร้ายแปดพรรณนาไม่จบสิ้น การแสดงออกต่อสังคมจึงมีที่ทำท่าเริงประดับสังคมให้สวยงาม เพราะการร้องไห้สังคมถือกัน

มันไม่มีใครได้ความสุขชุ่มเย็นภายในใจหรอกในโลกแห่ง ราคาคุคินา โทสคคินา โมหคคินา หนาแน่นนี้ อย่าไปสงสัยว่าโลกจะมีความสุขอันภูมิฐานดังที่ประมาณกันให้คะแนนกัน นิยมกัน ความจริงมันเป็นความฝันในมโนภาพมากกว่าจะเป็นความจริง อย่าเข้าใจว่าโลกคือหมู่มืด มีความสุขเพราะโลภมาก เพราะราคะตัณหา มาก เพราะเจ้าอารมณ์มาก เพราะเล่ห์เหลี่ยมมาก เพราะคดโกงมาก เพราะความเอาวัดเอาเปรียบเพื่อนมนุษย์มาก เพราะกอบโกยมาก เพราะอำนาจมาก เพราะคนนับถือมาก เพราะมีสมบัติเงินทองมาก แต่ความสุขเกิดมีเพราะการปฏิบัติต่อตัวเองด้วยธรรม รู้จักประมาณในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตน ความมีธรรม ความรู้ธรรม เห็นธรรม แก่สิ่งที่เป็นข้าศึกอยู่ภายในจิตใจออก นี้แลบ่อแห่งความสุขอยู่ที่นี้ บ่อแห่งความอบอุ่นอยู่ที่นี้ ความมีหลักเกณฑ์อยู่ที่นี้ บ่อแห่งความไว้วางใจอยู่ที่นี้ บ่อปลดปล่อยภาระทั้งหลายก็อยู่ที่นี้

จงทำงานของเราด้วยธรรมให้สำเร็จ จะอยู่เป็นสุข ไปเป็นสุข แม้ตายก็เป็นสุข เพราะธรรมอยู่ที่ใจ สุขจึงอยู่ที่ใจ มิได้อยู่ที่อื่นและสิ่งอื่น สิ่งเหล่านั้นเพียงอาศัยไปเป็นวัน ๆ เท่านั้น อย่าหลงอย่าภูมิใจ จะเสียหลักและเสียท่า เวลาตายจะไม่มีอะไรติดตัวโลกคือความลึกลับในหัวใจ รู้ได้ยาก ปฏิบัติต่อมันยาก ส่วนมากมักเสียท่าเสียทีให้มันจึงเตือนไว้ ผู้ใช้ความคิดอาจได้สารคุณติดตัว ผู้มัวเมาจะเสียท่าตั้งแต่มิตาย ฉะนั้นจงตรวจดูความบกพร่องของตัวเสียแต่บัดนี้ ตายแล้วมิใช่ฐานะ อย่ามัวตื่นยศแห่งความเป็นมนุษย์อยู่จะเสียการณ์ มารจะผจญ

นักบวชและนักปฏิบัติจงรีบทำงานของตนให้สำเร็จในกาลอันควร งานคือ เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ ตโจ ทันตา นขา โลมา เกสา นั้น นี่ท่านสอนเพียงเอกเทศให้เอานี้เป็นคำมูล แล้วกระจายออกไปเป็นเหมือนแก่กระทู้ กระทู้ก็แปลว่ามัด คือมัดเข้าไว้เป็นกลุ่ม ๆ เป็นมัด ๆ แล้วก็คลี่คลายออกไป กรรณฐานหำมีอยู่ที่ไหน มีอยู่ในกายกระจายออกไปจนกระทั่งอาการ ๓๒ กระจายออกให้รู้แจ้งเห็นจริงในอาการ ๓๒ กระจายออกไปและเทียบเคียงกันทั่วโลกทั่วสงสาร ไม่ว่าผู้หญิง ผู้ชาย สัตว์บุคคลทั่ว

โลก มันเหมือน ๆ กันนี้ ไม่มีอะไรผิดแปลกพอจะให้เห็นให้หลงให้ยึด นี่แลงานการรื้อภพหรือชาติหรือวัฏสงสารออกจากใจ รื้อกิเลสตัณหาออกจากใจ คืองานนี้เอง

สถานที่เป็นที่เหมาะสม พระองค์ก็ทรงแสดงไว้หมดแล้ว รุกขมูลเสนาสน์ ตามป่า ตามเขา ตามถ้ำ เจือมผา ที่ใดเหมาะสมกับการประกอบงานนี้ท่านก็บอกไว้หมด สถานที่วิเวกสงบ เช่นในป่า คือสถานที่เหมาะสมสำหรับงานประเภทนี้ งานประเภทนี้เหมาะในสถานที่เช่นนั้น มิได้เหมาะในตลาด สนามหลวง ที่ชุมนุมชนคนหนาแน่น อาหารหวานคาวหนาแน่น กระจุกหมูกระจุกวัวหนาแน่น ใครต้องการแมลงวันไป ใครต้องการธรรมชาติความพันทุกซ์ อย่าไปถ้าไม่ยากจนนะ

การขบการฉันก็ไม่พะรุงพะรัง ไม่พรา ๆ เพรีอ ๆ เพราะจะเป็นการกั่วงลกับเรื่องการอยู่การกิน การภาวนาจะมีน้อยหรือล้มเหลวไป ฉันทเสียมือเดียวเท่านั้น นี่พื้นเพดั้งเดิมจริง ๆ ท่านฉันมือเดียว นอกจากนั้นก็ดื่มข้าวยาคุบบ้างถ้ามี แต่ไม่ถือเป็นความจำเป็น ยาคุก็แปลว่าข้าวต้มนั่นเอง ดื่มน้ำข้าวต้มก่อนบิณฑบาตได้ ท่านเพียงบอกว่าได้เท่านั้นเองในตำรา มี แต่พวกเรานะซี ฟาดกันไม่มีอดมีอัน ฟาดตอนเช้า ตอนเพล ดีไม่ดีฟาดตอนค่ำด้วยใครจะไปรู้ เมื่อกิเลสตัณหาเต็มหัวใจล้นหัวใจแล้วอาจขยันกินได้ตลอดเวลา เพราะกิเลสมันเก่งทางนี้ แต่ถ้าทางธรรมกิเลสไม่เล่นด้วย กิเลสมันจะไว้หน้าใครล่ะ ไม่เคยเห็นกิเลสไว้หน้าใคร ท่านจึงสอนให้ละให้ปล่อยมัน ก็เพราะไม่ใช่ของดีมีค่านั่นเอง แต่พวกเรามันรักมันสงวนมากไม่อยากแตะต้องมัน ขึ้นแตะต้องก็เท่ากับศีรชะขาดไปด้วย

ท่านสอนไว้หมด ไม่ให้สั่งสม ให้เหมือนกับนก มีแต่ปีกกับหาง คล่องแคล่ว ๆ ไม่พะรุงพะรังห้วงหน้าห้วงหลัง การอยู่การกิน โลกเขาอยู่ได้กินได้ยังไง เราก็เป็นคน ๆ หนึ่ง เขาเป็นคน ๆ หนึ่ง เขากินได้ เราก็กินได้ การสมมุตินิยมว่าอาหารนั้นดี อาหารนี้ไม่ดี ว่าไปอย่างนั้นแหละ เรื่องธรรมแล้วกินได้หมดถ้าไม่ผิดจากพระวินัยและธาตุขันธ์โรคภัย ท่านสอนให้เลี้ยงตัวง่าย ๆ เพื่อไม่ให้กั่วงล ว่าเราเป็นคนชั้นไหน คนชั้นสูงชั้นต่ำ คนสกุลนั้นสกุลนี้ คนเมื่อนั้นเมืองนี้ซึ่งตามหลักธรรมไม่ให้มี มีแต่นักบวชอาศัยขอลานเขา กิน เขาให้อะไรมาก็กินตามเกิดตามมีไม่ทะเยอทะยาน ถ้าไม่ผิดกับโรคภัยขันธ์ไม่ขัดกับธาตุกับขันธ์กับพระวินัยก็กินไป พอยังชีวิตให้เป็นไปในวันหนึ่ง ๆ เพื่อความเพียรเท่านั้น ทำความเพียรไม่ลดละ ไม่ถอยหลัง ไม่ให้งานอื่นใดมายุ่ง มีแต่งานความเพียรอย่างเดียว

พยายามสังเกตดูจิต จิตคิดอะไร เรื่องราวทั้งหลายที่เป็นอารมณ์อยู่ในจิต จิตเป็นผู้ผลิตขึ้นมาปรุงขึ้นมาให้พากันเข้าใจ นี่ไม่อวด เข้าใจจริง ๆ เพราะได้เคยฝึกกันมาแล้วแทบไปแทบอยู่ แทบจะไม่ได้มาเห็นหน้าเพื่อนฝูง เวลาเข้าสู่แนวรบบนเวที

อารมณ์นั้นไม่ใช่อะไรนะ เรื่องอารมณ์ของตัวเองนั้นแหละ จิตหลงอยู่กับอารมณ์ของตัวเอง คือจิตมันออกไปวาดภาพเรื่องนั้นภาพเรื่องนี้อยู่ตลอดเวลา ให้คิดเรื่องนั้นคิดเรื่องนี้เพราะจิตอยู่กับเรื่อง ถ้าไม่มีสติปัญญาคอยสกัดกั้นแล้ว มันจะคิดติดต่อกันเนื่องกันไปเป็นลูกโซ่โดยลำดับ ๆ ท่านเรียกว่าธรรมารมณ์ ทำเราให้หลงเพลินและเศร้าโศกไปกับเรื่องกับราวของตัวที่วาดขึ้นมานั้นแล

พอเวลาจิตสงบ เรื่องเหล่านี้ก็ไม่มี หายเงิบ กับเวลาที่เรากำลังทำหน้าที่ภาวนาของเรา จะพิจารณาอาการไตรธรรมบทใดแง่ใดก็ตาม เราพิจารณาด้วยความสนใจ อารมณ์ภายนอกจะไม่เกี่ยวข้อง เพราะจิตไม่ออกไปเกี่ยวข้อง จิตไม่ปรุงเป็นเรื่องภายนอกเข้ามาทำลายจิตใจ จิตทำหน้าที่เพื่อถอดเพื่อถอน ไม่ได้ทำหน้าที่เพื่อสั่งสมกิเลสโดยการคิดไปตามอารมณ์ต่าง ๆ ที่เรียกว่าธรรมารมณ์ จิตก็สงบ เรียบอย่างนั้นแหละเรียนวิชาเรื่องจิต

ที่แรกกิเลสมันรวดเร็วเราไม่ทันมันแหละ อะอะมันคิดไปแล้ว ๆ เมื่อเรียนเข้าไปปฏิบัติเข้าไป จิตละเอียดเข้าไป สติปัญญาก็มีความแหลมคมขึ้น คล่องแคล่วแกว่งกล้าขึ้นโดยลำดับ ทีนี้ก็ทันกัน แยกออกไปเรื่องอะไรก็รู้ นี่จิตคิดปรุงออกไปแล้ว พอปรุงผัสสรับรู้ทัน มันก็ดับ ก็ไม่มีเรื่องต่อ จะปรุงเรื่องหญิงเรื่องชาย เรื่องดีเรื่องชั่ว เรื่องอดีตอนาคตอะไร ก็ผู้นี้เป็นผู้ปรุงวาดภาพเรื่องราวขึ้นหลอกเจ้าของ เหมือนกับเขาดูหนังในจอผ้านี้แหละ ในจอในแจนั้น เงาเฉย ๆ ก็เป็นบ้ากันไปได้ ก็เงา ๆ หลงหาอะไรตัวจริงมันอยู่ที่ทวีปไหน ไปอยู่โลกไหนก็ไม่ทราบ มีแต่เงาปรากฏในจอผ้าก็ตื่นกัน พวกเรามันพวกบ้าตื่นเงาไม่มีเบื่อ นี่ก็เหมือนกัน อารมณ์นี้ เงาของจิต พิจารณาให้ทันมันอย่างนั้นซิ ทันขนาดที่ว่ามันปรุงขึ้นแยกเรื่องอะไร มันก็ดับเพราะสติทันมันก็รู้ ปรุงผัสก็ดับพร้อม ๆ เมื่อไม่ปรุงก็รู้ด้วยสติ

พอพูดถึงเรื่องนี้ก็ทำให้คิดถึงเวลาอยู่ในป่าเขา ตอนจิตเชื่อมกับตอนจิตเป็นสมาธิก็ต้องอาศัยหลักจิตบังคับจิตไม่ให้ออกจากตัวเอง ให้รู้อยู่กับจิตกับตัวโดยเฉพาะอย่างเข้มงวดกวดขัน ไม่งั้นมันจะวาดภาพเสีย วาดภาพอันตรายเป็นมาให้เรากลับ เพราะไปอยู่ในสถานที่กลัวด้วย ในสถานที่มีเสือจริง ๆ ด้วย ต้องบังคับจิตไม่ให้ส่งออกไปภายนอกเลย ให้รู้อยู่กับใจนี้ เป็นกับตายก็มอบอยู่กับนี้ จนกระทั่งมันมีความอาจหาญชาญชัย ในที่สุดเสือจะเดินมาต่อหน้าต่อตา มันจะเดินเข้าไปลูบคลำหลังเสือได้อย่างสบายเลยนะ ตามความรู้สึกมันแนในใจยังงั้น ไม่คิดว่าเสือจะทำอะไรได้เลย นี่อาจเป็นความสำคัญผิดของตัวก็ได้ แต่จะสำคัญผิดหรือสำคัญถูกก็ตาม เมื่อจิตได้กล้าถึงขนาดนั้นแล้ว มันเดินเข้าไปลูบคลำหลังเสือได้จริง ๆ ด้วยจิตใจอ่อนโยนเมตตาสงสาร ไม่สะทกสะท้านในเรื่องว่าจะกลัว ความกลัวก็ไม่มี

จิตมันมีกำลังมากเวลานั้น เพราะไม่ให้มันออกนอก กำหนดเข้าเรื่อย ๆ มันก็มีกำลังจนแน่นปึ๊งเลย ขึ้นชื่อว่าอันตรายอะไรก็มาเถอะ ว่าอย่างนั้นเลยนะ มันอาจหาญขนาดนั้น เสือกก็มา ช้างก็มา ไม่นहींว่าอย่างนั้นเลยนะ คือมันเป็นความอาจหาญของมันจริง ซึ่งเราก็ไม่เคยเป็นมาก่อน มาเป็นเอาตอนฝึกตัดสันดานในขณะกลัวนั้นแล ไม่คิดว่าเสือหรือช้างเป็นต้น จะมาทำลายเราได้เลย จะเดินเข้าไปหามันได้อย่างสบาย แม้มันจะทำเรา ฆ่าเราให้ตายในขณะนั้น ก็รู้สึกว่าจะตายไปด้วยความอาจหาญนั่นเอง ให้ตายด้วยความกลัวนี่คงเป็นไปได้ เพราะเวลานั้นจิตมันมีกำลังมาก นี่เป็นวิธีหนึ่งแห่งการระงับดับความกลัว แห่งการระงับความฟุ้งซ่าน ความก่อกวนตัวเองด้วยอารมณ์ต่าง ๆ ระงับกันอย่างนี้

ทั้งนี้ตามแต่อุบายแยกกายของแต่ละรายจะผลิดขึ้นมาใช้ เปลื้องตัวจากความจนตรอกในเวลานั้น ๆ เพราะธรรมหรือสติปัญญาไม่สิ้นสุดอยู่กับผู้ใด สามารถทำให้เกิดให้มีในแง่ต่าง ๆ ได้ด้วยกัน ถ้าไม่ชี้เกี่ยจคอยขึ้นเขียงให้กิเลสสับยาเสียอย่างเดียว ส่วนมากพระเรามักมีแต่พระขึ้นเขียง สวรรค์นิพพานทางมีไม่ยอมเดินไม่ยอมขึ้น คงคิดว่ไปแล้วขึ้นแล้วไม่ถูกสับถูกยาไม่สนุกก็เป็นได้

พอก้าวเข้าสู่ปัญหาเกี่ยวกับการระงับความกลัวเป็นอีกแบบหนึ่ง เพราะปัญญากับสมาธินั้นผิดกันเป็นคน ๆ เดียวกันนั้นแหละ เราเองเคยปฏิบัติมาอย่างนั้น ไม่มีใครบอกมันหากวิธีปฏิบัติต่อตัวเอง เช่น เมื่อจิตอยู่ในขั้นสมาธิ ก็เอาสมาธิเข้าบังคับจิตให้สงบจากความกลัว ไม่ให้ส่งไปหาอารมณ์ที่กลัว ว่าเสียวว่าข้งว่าวูว่าอะไรว่าอันตรายต่าง ๆ ก็ไม่มีเรื่องกวนตัวเอง เพราะจิตไม่ออกไปวาดภาพหลอก พอจิตก้าวเข้าวิปัสสนา พอจิตปรุงแยบเรื่องเสื่อมันก็รู้ทันแล้วนี่นะ เพียงแยบปรุงถึงภาพเสื่อ สติปัญญาก็ทันแล้วว่านี่มันปรุงภาพเสื่อ เอ้า แม้จะทันก็ให้มันปรุง ให้เป็นเสื่อเข้ามาแล้วแยกธาตุเสื่อ ที่ว่าแยกธาตุเสื่อเพราะอะไร เพราะเราดำเนินปัญญาในการคลี่คลายแยกแยะอยู่แล้วนี่ จะเอามาใช้ระงับแบบสมาธิมันไม่เห็นด้วย จิตมันไม่ถนัด ถนัดในการแยก เอ้า เสื่อหรือกลัวมันอะไร กลัวตรงไหน

คือตั้งเป็นภาพเสื่อให้มันเห็นอยู่อย่างนั้นแล ไม่ให้มันดับ เพราะเรารู้อยู่แล้วว่าภาพของเราออกไปหลอกเจ้าของนี่ เอาตั้งไว้ภาพนี้ เอ้ากลัวอะไร สติปัญญามันทันความเคลื่อนไหวของจิต มันทันเองนะ เมื่อมันแก่กล้าเข้าไปมันทันเองอย่างนี้ นี่คือความจริงที่พูดให้หมู่เพื่อนฟัง นี่วิธีการฝึกจิตตัวเอง เมื่อมันรวดเร็วแล้วมันทัน ภาพปรุงขึ้นเรื่องอะไรปั๊บ มันรู้ว่านี่แยบออกไปแสดงทันที พอรู้ปั๊บพร้อม อันนี้เรายังไม่ไหวดับ เราจะแยกมัน เพราะเป็นอุบายของปัญญาและเป็นเครื่องหนุนจิตใจให้ละเอียดเข้าไปอีก

พอแยกธาตุกำหนดดูเสีย กว่าจะไรมัน เอ้า ไล่เบียดกันไป กลัวตามันรี ตาเราก็มีไม่เห็นกลัว นั่นมันแก้กัน กลัวเล็บมันรี เล็บเราก็มีไม่เห็นกลัว กลัวขนมันรี ขนเราก็มีไม่เห็นกลัว ถ้ากลัวขนมันก็กลัวขนเราซิ ขนเราขนมันธาตุอันเดียวกัน กลัวเขี้ยวมันรี เขี้ยวเราก็มี กลัวอะไร ไล่หากันจนไม่มีทางไป กระทั่งถึงทาง บทเวลาไล่ถึงทางนี้กว่ามันจะจนมันก็ไม่จนนะ ความจริงก็เราไม่มีทางนี้ กลัวหางมันเหรอ แม้แต่ตัวมันเองยังไม่กลัว แล้วเราจะไปกลัวหางมันหาประโยชน์อะไร แน่ะ มันแก้กันทันนะ

ต่อจากนั้นก็กำหนดทำลายให้แตกกระจายละที่นี้ การกำหนด ปัญญามันรวดเร็ว นี่ กำหนดให้แตกกระจายไปหมด อันนั้นก็แตกกระจายลงไปถึงความเป็นธาตุต่าง ๆ ความปรุงของจิตออกไปก็รู้ คือกำหนดไว้เมื่อเวลามันปรุงออกไปเป็นภาพเสีย ให้มันเป็นภาพเสียเสียก่อน จนพิจารณาไล่ไปที่ละอาการ ๆ อย่างนั้นแล้ว ที่นี้กำหนดให้มันกระจายไปเลย การกำหนดกระจายนี้ จิตก็แยบปรุงเพราะเป็นภาพของจิตเองนี่ สติปัญญามันทันเอง มันทำลายกันเอง โดยสมมุติว่าเสีย เพราะสถานที่เหล่านั้นมันมีเสีย มันกลัวเสีย กำหนดภาพเสียให้มันดูเสียก่อน กำหนดกระจายลงไปมันก็หมด พอปรุงขึ้นพบภาพอะไรมันก็ดับไปพร้อม ๆ ที่นี้ก็กลัวอะไร เพราะไม่มีอะไรหลอกนี่ เป็นภาพของตัวเองไปหลอกตัวเองต่างหาก

ไม่ว่าเสียว่าช่างว่ารูว่าอะไร เวลาเจอจริง ๆ มันก็เป็นธรรมชาติอันหนึ่ง เราก็เป็นธรรมชาติอันหนึ่ง แน่ะ มันคิดไปอย่างนั้นเสีย นั่นก็ธาตุ นี่ก็ธาตุ มันพิจารณาไปอย่างนั้นเสีย จิตมันพลิกตามอุบายปัญญาไปเสีย ไม่พลิกไปทางให้กลัวมันก็ไม่กลัว จนกระทั่งจิตว่างไปหมด เมื่อมันว่างไปหมด อะไรแยบขึ้นมามันก็เหมือนแสงหึ่งห้อย มันเป็นของมันเอง แยบขึ้นมาดับพร้อม ๆ มีแต่ความว่างไปหมดแล้วจะกลัวอะไร มีแต่จิตมันครอบร่างกายนี้ ทำให้ว่างไปหมดและครอบโลกธาตุเสียด้วย แล้วจะกลัวอะไร อุบายวิธีระงับจิตเป็นอย่างนั้น ระงับความกลัว มันไม่กลัว ต้องใช้อุบายวิธีตามขั้นของจิตของสมาธิและปัญญา

สติปัญญาให้นำออกใช้ อย่างนั่งเฝ้าอยู่เฉย ๆ คอยให้เกิดปัญญา ไม่เกิดนะ อย่าว่าไม่บอก บอกมาหลายครั้งหลายหนแล้ว สมาธิแค่นั้นปัญญาก็จะต้องใช้ไปตามขั้นภูมิ กำหนดพิจารณาหาอุบาย ค้นหาอุบายคิดพินิจพิจารณาจนเกิดปัญญาขึ้นมาเอง พอเกิดขึ้นมาแล้วก็ทำให้เข้าใจ ๆ ที่นี้ก็เห็นคุณค่าของปัญญา จากนั้นก็เดินปัญญาเรื่อย ๆ ไปตามแต่กรณี

ปัญญาเป็นเครื่องแก้กิเลส สมาธิแต่เพียงไล่กิเลสเข้ามารวมตัวให้ใจสงบ ไม่ยุ่งเหยิงวุ่นวายหรือไม่ฟุ้งซ่าน จิตรวมตัว ปัญญาเป็นผู้คลี่คลายเพื่อเหตุเพื่อผลในการแก้กิเลส เหตุผลพร้อมที่ตรงไหนกิเลสหลุดลอยไปเรื่อย ๆ ใจก็เกิดความสะดวงสบาย

เห็นคุณค่าของปัญญา สติปัญญาเริ่มหมุนตัวเรื่อย ๆ ความเพียรก็กล้าแข็ง ถ้าลงความเพียรออกก้าวเดินแล้ว ความขี้เกียจก็คร้านหายหน้าไปหมด ไปอยู่ไหนอยู่ได้ทั้งนั้นไม่ว่าจะอยู่ในป่าในเขา ไม่ว่าจะอยู่สถานที่ไหน นรกสวรรค์ไม่กลัว จิตไม่ไปสำคัญ ไม่สนใจเลยสนใจแต่กิเลสตัวยุ่งกวนนี่เท่านั้น

กลัวก็คือกิเลสเป็นผู้พาให้กลัว เป็นผู้หลอกให้กลัวนั่นเอง มันไม่ได้ว่าเสือเป็นสัตว์น่ากลัว เสือเป็นอันตรายนะ กิเลสต่างหากเป็นสิ่งน่ากลัว พาให้กลัวและเป็นอันตราย จิตย้อนเข้ามาที่ ว่ากลัวเสือ ความกลัวเป็นกิเลสตัวเขาต่างหาก เสือนั้นอยู่กับมันต่างหาก ถ้าเราไม่ปรุงขึ้นว่าเสือ ไม่ปรุงขึ้นว่าอันตรายก็ไม่เห็นอะไรมาเขย่าจิตใจได้ ก็คือความปรุงความแต่งความเสกสรรของจิตนี่เอง มันเขย่าตัวเองให้ได้รับความทุกข์ ความลำบาก เพราะฉะนั้น จิตจึงแนใจและปักใจว่าอันนี้เป็นภัย มันเอาตรงนี้ว่าเป็นภัย ไม่เห็นว่าภายนอกเป็นภัย เมื่อเข้าถึงขั้นความจริงแล้วมีแต่กิเลส ๆ เป็นภัยอยู่ภายในนี้ มันรู้อยู่เห็นอยู่นี้ แสดงขึ้นมาที่นี้ มันจะไปตะครุบเขาอยู่นอก ๆ โน้นทำไม ปัญญาพอถึงขั้นนี้แล้ว มันหมุนตัว ๆ อยู่นี้ รู้อยู่นี้ เห็นอยู่นี้ อะไรกระดิกพลิกแพลงขึ้นในจิตก็รู้ว่า เป็นเรื่องของกิเลสทั้งเพ ขึ้นชื่อว่าเป็นเรื่องของกิเลสแล้วมันทันกัน ๆ เรื่อย ๆ นี้การปฏิบัติธรรมะ

ผู้ใดชอบคิดชอบพิจารณา ผู้นั้นจะเข้าใจได้ดี เราจะว่าเรามีสมาธิ ไม่มีสมาธิ ถึงเวลาที่ควรพิจารณาให้พิจารณา ความสงบก็เพื่อจิตสบาย การพิจารณา ก็เพื่อถอดถอนกิเลสภายในจิต เพื่อความสบายห่างของจิต จิตปล่อยกังวลได้เป็นลำดับ อย่าไปคิดว่าเราไม่มีภูมิสมาธิหรือเราได้ภูมิสมาธิเพียงแค่นี้เป็นปัญญาไปไม่ได้ พิจารณาปัญญาไปไม่ได้ อย่าหาความหมาย กิเลสมันมีชั้นที่ไหน มันเกิดกิเลสชั้นไหนบ้าง มันไม่เห็นมาบอกเรา กิเลสแสดงขึ้นมาที่ไหนก็เป็นกิเลสและเสียดแทงหัวใจเราได้ทุกประเภทของกิเลส ทุกอาการของกิเลสที่มันแสดง เราต้องคิดเทียบอย่างนั้นซิ กิเลสไม่เห็นว่ามีชั้นไหนภูมิใด ทำไมมันเป็นกิเลสทุกระยะที่มันแสดงตัวออกมา เวลาเมื่อธรรมเงื่อนใดที่เราจะพิจารณา ทำไมจะไม่เป็นธรรม ถึงวาระที่จะพิจารณาเราต้องพิจารณา เพราะการพิจารณา ก็เพื่อแก้กิเลส ทำไมจะไม่เป็นธรรม ปัญญาต้องหมุนกันอย่างนั้นซิ ปัญญาต้องตักหน้าตักหลังร้อยส้นพันคมไม่จั่นไม่ทันนะ

ได้ยินแต่ท่านว่า มหาสติมหาปัญญา เป็นยังไง มหาสติมหาปัญญา ท่านกล่าวไว้แล้วนั้นจิตมันคาดหมายนะ ท่านว่าพระโสดา พระสกิทาคา พระอนาคา พระอรหัต บรพสุโสดา บรพสุสกิทาคา บรพสุอนาคา บรพสุอรหัตอรหันต์ มันก็คาดหมายไปตามความบรรลุ เราจะบรรลุอย่างนั้นเราจะบรรลุอย่างนี้มันคาดไป แต่ความคาดเหล่านั้นกับความจริงที่เราปฏิบัติไปรู้เห็นไปมันเป็นคนละโลก ไม่ใช่อันเดียวกัน ห่างกันคนละโลก

เหมือนเราวาดภาพเมืองอเมริกาเป็นต้น เราไม่เคยเห็นอเมริกา เช่น กรุงวอชิงตันเป็นต้น หรือเรื่องอะไรก็ตาม มันจะวาดภาพขึ้นมาทันที เราก็มั่นใจเป็นอย่างนั้น ๆ พอไปเห็นเข้าเท่านั้น ภาพที่วาดไว้นั้นกับความจริงมันเป็นคนละโลกเลย

แต่เราก็มั่นใจเห็นโทษ ว่าภาพที่เราวาดไว้แต่ก่อนนั้นคือเครื่องหลอกเรา เคยหลอกมาตั้งแต่ไหนแต่ไร พูดถึงเรื่องอะไรมันก็จะวาดภาพนั้นขึ้นมา พูดเรื่องอะไรเรื่องคนเรื่องสัตว์ เรื่องอะไรก็ตาม มันต้องมีภาพขึ้นมาประกอบทุกสิ่งทุกอย่างทุกครั้ง แต่เวลาไปถึงความจริงแล้ว ภาพที่วาดเอาไว้มันไม่ตรงกับความจริงนั้นเลย ควรจะเห็นโทษแต่เราก็มั่นใจเห็น

เพราะฉะนั้น จึงว่ากิเลสกล่อมคนให้หลับสนิทได้ง่ายนิดเดียว วาดภาพมรรคผลนิพพานก็เหมือนกัน สำเร็จพระโสดาเห็นจะเป็นอย่างนั้น สำเร็จพระสกิทาคา สำเร็จพระอนาคาเห็นจะเป็นอย่างนั้น สำเร็จอรหันต์เห็นจะเป็นอย่างนั้น มันวาดภาพของมันไว้อย่างพร้อมมูล และเป็นเครื่องหลอกอันหนึ่ง ๆ ฉะนั้นจึงไม่ต้องไปคาดไปหมาย ให้เดินตามปฏิบัติภาครื่องดำเนิน ปัจจุบันธรรมเป็นหลักที่จะยังมรรคผลนิพพานให้เกิดภายในใจไม่สงสัย

สติเป็นของสำคัญ ควบคุมงานให้ดี ไม่มีสติมันเถลไถล ต้องมีสติควบคุมจิตทุกอิริยาบถราวกับควบคุมผู้ต้องหานั้นแล พอดีกับกิเลสที่มันจุกจุกตัวประกันไป สติปัญญา ตามจุกจุกตัวประกันกลับคืนมา คำว่าทำงานจะไม่ทุกข์ขังใจ งานประเภทไหนงานนอกงานในมันต้องมีความทุกข์ลำบากเป็นธรรมดา เพราะทำงานนี้ก็เราทำงานจิตตภาวนา สติจะต้องเป็นเครื่องบังคับกันเสมอ พิจารณาให้รู้ให้เห็นซิ เรื่องสัญญาอารมณ์มันผิดกับความจริงมาก รู้เห็นด้วยความจำกัดความจริงเป็นคนละโลก ดังเราเห็นอเมริกาด้วยการวาดภาพ กับเห็นประจักษ์ตาอย่ามประจักษ์ใจ ผิดกับการนึกคิดด้วยมโนภาพอยู่มาก

ดังที่ว่าเห็นกายด้วยความจริงก็เหมือนกัน นี่ผมเคยเห็นมาแล้ว ที่แรกก็อาศัยคิดคาดไปเสียก่อน หมายไปเสียก่อน พิจารณาไป คิดคาดไป พอได้จั้งหวะจิตกำหนดติดปั๊บ ๆ เข้าไปในส่วนหนึ่งของร่างกาย เมื่อติดปั๊บได้ที่แล้วจิตไม่ยอมปล่อย พอจิตไม่ปล่อยก็เห็นชัดเข้า ๆ และเห็นชัดไปหมดทั่วร่างกาย และกระจายเป็นวงกว้างออกไปเหมือนกระดาศชิม มันชิมไปหมดทั่วร่างกาย จนกระทั่งร่างกายตาย เน่าพองและแตกสลายก็เป็นไปในขณะนั้น ให้เราเห็นให้เราดูร่างกายพังลงไป แตกกระจายลงไป เปื่อยเน่าลงไปให้เห็นอย่างชัดเจน และเป็นไปอย่างรวดเร็วนะ ปุบปับ ๆ ยิ่งเกิดความสลดสังเวช อ้อ เห็นอย่างนี้หรือเห็นกายนะ เห็นอย่างนี้หรือ มันชัดมากนะ

นี่เรียกว่า **ปจฺจกฺขทิกฺกุจฺฉิ** รู้จำเพาะเห็นจำเพาะตน คือเห็นด้วยตนเองจริง ๆ เห็นเป็นความจริงประจักษ์ใจเป็นอย่างนี้ ผิดกับเห็นด้วยความจำความคาดหมายอยู่มาก เมื่อเห็นชัดเข้า ๆ อันนั้นขาดออกอันนี้หลุดลงไป โดยที่เราไม่ได้บังคับให้กำหนดให้ทำงานขณะนั้น มันเป็นขึ้นมาเองเมื่อกำหนดได้ที่แล้ว เป็นแต่เพียงเอาความรู้ที่ยังไว้ในจุดเดียว จากนั้นกระแสจิต รัศมีของปัญญาหากกระจายไปเองทั่วร่างกายของเราทุกคน

ในขณะที่พิจารณาร่างกายอยู่นั้นปรากฏว่าอวัยวะส่วนนั้นขาดลง อันนี้ขาดลง ตก ลงไป ขณะพิจารณาเพลิน ๆ อยู่นั้นมันไม่มีความรู้สึกที่ว่ากายมีนะ มันหายเงียบไปหมด ทั้ง ๆ ที่พิจารณากายอยู่นั้นแล พิจารณาไปเรื่อยจนกระทั่งลงถึงที่มันแล้ว ส่วนดินก็เห็นได้ชัด มันค่อยกระจายไปเป็นดิน ส่วนน้ำก็ซึมลงไปในดินบ้าง เป็นไอขึ้นไปบนอากาศบ้าง ลม ไฟก็ไปตามสภาพของมัน ต่อจากนั้นจิตก็ว่างเปล่าไปหมด

ที่เห็นกายที่แรกเห็นอย่างชัดเจนเห็นที่วัดบ้านหนองผือในนาในะ ขณะที่กระดูกกำลังกระจายกันอยู่ จิตตะล่อมคือรวมกระดูกเข้ามา นอกนั้นมันกระจายไปหมด มันกลายเป็นน้ำ กลายเป็นดินไปหมด น้ำก็ไปตามน้ำเหือดแห้งไป ส่วนที่เปื่อยง่าย มันก็เป็นดินไปอย่างรวดเร็ว ส่วนที่ไม่เปื่อยง่ายเช่นกระดูก มันก็ยังเหลือเรี่ยราดกันอยู่ ขณะที่จิตเป็นเช่นนี้มันทำงานของมันเองนะ เหมือนกับมันกวาดกระดูกเข้ามา ตะล่อมเข้ามารวมกันเป็นกอง แทนที่จะเอาไฟเผามันกลับไม่เผา มันหากเป็นของมันเอง จิตเกิดวิตกว่า เอ ร่างกายทั้งร่างนี้มันกลายเป็นอย่างนี้เอง เป็นธาตุอย่างนี้เอง มันรำพึงมัน สดลั้งเวชนะ ร่างกายตัวเองถูกพิจารณาจนเปื่อยปรักหักพังลงไป ยังเหลือแต่เพียงกระดูกแห้ง ๆ ดูมัน โอ กระดูกกลายเป็นดินมันเป็นอย่างนี้เอง

ขณะกำลังกำหนดพิจารณาอยู่ในกองกระดูกนั้น ไม่ทราบแผ่นดินมาจากที่ไหน ปืบมาปิดกองกระดูกอันนี้ เหมือนว่ามากลบกองกระดูกที่เรากำลังกำหนดพิจารณาอยู่นั้น ตอนนั้นแผ่นดินมาจากที่ไหนมากลบกันปืบเดียว นี่ก็เป็นธรรมชาติอันหนึ่ง พอดินมากลบกองกระดูกปึกเดียว กระดูกกองนั้นก็กลายเป็นดินไปด้วยในขณะนั้น อ้อ มันเป็นดินอย่างนี้เอง จากนั้นจิตก็ว่างหมด ว่างหมดไม่มีอะไรเหลือเลย จิตเงียบ โอโห้ ที่จิตเงียบอยู่นั้นนานเป็นชั่วโมง ๆ หมดความสำคัญมันหมายใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ทราบอยู่สูง อยู่ต่ำ อยู่ที่ไหน นั่งอยู่หรือนอนอยู่ อยู่กุฏิหรืออยู่ร่มไม้ หรืออยู่ที่ไหนไม่สำคัญทั้งนั้น มีแต่ความว่าง ความรู้อย่างละเอียดสุขุม เป็นความอัศจรรย์กับความรู้อยู่เท่านั้น

จนกระทั่งได้จังหวะแล้ว จิตก็ค่อยขยายตัวออกมา ๆ จนเป็นจิตธรรมดาตามขั้นภูมิของจิต จิตยังว่างอยู่เลย กำหนดดูกุฏิหลังไหน ดูต้นไม้ใบหญ้าแถวบริเวณนั้นก็ไม่เห็น มันว่างไปหมด เพราะอำนาจแห่งความว่างภายในสมาธินั้นมันยังไม่จางไป เนื่องจากตอนนั้นจิตเรายังไม่ถึงขั้นว่างตามภูมิจิตว่างนี่นะ คำว่าจิตว่างนั้นมันมาว่างตอนเรา

พิจารณาชั้นปัญญาแล้วต่างหาก คตินั้นเกิดอัสจรรยโง่อย่างบอกไม่ถูก ศัพท์ทางโลกก็ว่าครึ้ม อิมเอิบอย่างละเอียดสุขุม พุดไม่ออกบอกไม่ถูกตามความจริงที่เป็น นั่นแลเห็นร่างกายเห็นชัดจริง ๆ ไม่มีสงสัย ได้เห็นกายประจักษ์จากการภาวนาคตินั้นแหละ

วันนอกนั้นมาก็ไม่ได้เป็นอย่างนั้นอีก เห็นก็เห็นเหมือนกันแต่มันเปลี่ยนสภาพการเห็นไปเรื่อย ๆ แต่เราก็ไม่ได้อาลัยเสียดายว่าอยากให้มันเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ มันเป็นอย่างนี้ให้เห็นให้เป็นไปตามเรื่อง พิจารณาในวงปัจจุบันไปเรื่อย ๆ ความเห็นก็เห็นไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งกายหมดความหมาย หมดความจำเป็น เมื่อจิตรู้เท่าทันหมดแล้ว และกลายเป็นอากาศธาตุ ว่างเปล่าไปหมด จิตก็ว่างจะว่าไง มันรู้เท่ากายด้วยและก็ว่างไปด้วย การพิจารณาเราไม่สงสัยเพราะเป็นกับเจ้าของเองอย่างชัดเจน

สัญญากับสังขารนี้สำคัญ พิจารณากันป้อบแปบ ๆ อยู่อย่างนั้น พิจารณาไป ๆ จนเข้าใจ จิตว่างหมดเลยที่นี้ นี่ว่างตามฐานของจิต อยู่เฉย ๆ ก็ว่าง ไม่ได้ภาวนาก็ว่าง จะอยู่ในอิริยาบถใดก็ว่าง ว่างหมด ต้นไม้ภูเขามองเห็นอยู่ด้วยตา อย่างศาลานี้มองเห็นอยู่ด้วยตา แต่ใจมันทะลุไปหมด เห็นเป็นเพียงเงา ๆ มันว่างไปหมดเมื่อถึงขั้นว่างแล้ว

พอพูดถึงขั้นนี้แล้วก็ทำให้คิดถึงอนัตตลักขณสูตร จิตผมไม่ทราบเป็นยังไง มันชัด ๆ กันอยู่นะกับอนัตตลักขณสูตรตอนปลาย ถามเจ้าคุณ....ท่านก็ว่า มันก็สมบูรณ์เต็มที่แล้วตามที่ท่านเรียนมานั้นเสีย แต่เราถามท่านด้วยความจริงทางภาคปฏิบัติต่างหาก ผมก็เลยไม่ถามต่อไปอีก เพราะสูตรที่สมบูรณ์เต็มที่เราเห็นอยู่ที่นี่ ตั้งอาทิตตปริยายสูตร ลงถึงชั้น มนสมุณีปี นิพพิณฑติ, ธมฺเมสุปี นิพพิณฑติ, มโนวิญญาณปี นิพพิณฑติ, มโนสมุสเสปี นิพพิณฑติ, ยมฺปิท มโนสมุสสุสัจจยา อบุปฺชชติ เวทิตฺ, สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา, ตสมุณีปี นิพพิณฑติ.

นั่น มันถึงใจเหลือเกินนะ อาทิตตปริยายสูตรนะ เป็อหน่ายในรูป แล้วก็ในเสียงพร้อมกัน เป็อหน่ายทั้งความสัมผัสรับรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างตากับรูปกระทบกัน เกิดสุขขึ้นมากก็ตาม ทุกข์ขึ้นมากก็ตาม สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา รู้ ๆ ตสมุณีปี นิพพิณฑติ คือเป็อหน่ายในสิ่งนี้ ทั้งตา ทั้งรูป ทั้งสิ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้อง แล้วเป็นวิญญาณขึ้นมา จนถึงกับเกิดเวทนา เป็อหน่ายทั้งหมด แล้วก็สรุปลง มนสมุณีปี นิพพิณฑติ เป็อหน่ายในจิต ในอารมณ์ที่เกิดจากจิตทุกประเภท นี่เป็อหน่ายครอบไปหมด และถอนกันทั้งรากไม่มีเหลืออะไรไว้เลย กระทั่งอวิชชาที่จิตก็ทะลุเข้าไปหมดไม่มีเกาะมีดอน

นี่เรามาเทียบเคียงกับการปฏิบัติของเราละ มนสมุณีปี นิพพิณฑติ เป็อหน่ายในใจ मन นั่นใจ เป็อหน่ายในจิตในใจ ธมฺเมสุปี นิพพิณฑติ เป็อหน่ายในธรรมารมณ์ทั้งหลาย มโนวิญญาณปี นิพพิณฑติ เป็อหน่ายในความรู้ที่เกิดขึ้นจากจิต วิญญาณที่รับทราบกับอารมณ์แห่งธรรม เป็นอารมณ์แห่งธรรม มโนสมุสเสปี นิพพิณฑติ เป็อ

หน่ายทั้งความสัมผัส ยมปิโท มโนสมณฺสสุปฺจยา อูปฺชชติ เวทยิตํ มํนํเกตฺตํให้เสวย
สุขํ วา ทุกฺขํ วา อทุกฺขมสุขํ วา สุขํก็ตาม ทุกฺขํก็ตาม ไม่ใช่สุขทุกฺขํก็ตาม ตสมฺปิ นิพ
พิณฺทติ นันํเปือหน่ายทั้งหมด นันํถึงใจจริง ๆ นะ พอ นิพพิณฺทติ แล้วก็ นิพพิณฺท
วิรัชชติ ละที่นี้

เมื่อเปือหน่ายย่อมนคลายกำหนด วิราคา วิมฺจุจติ. วิมุตตสมฺมิ วิมุตตมิตติ ญาณ
โหติ, ชีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหมจฺริยํ, กตํ กรณฺียํ, นาปรํ อิตถตฺตยาติ ปชานาตีติ. อิ
ทมโวจ ภควา. อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ ภควโถ ภาสิตํ อภินนฺทํ. อิมสมฺมิญฺจบฺน เวยฺยากร
รณสมฺมิ ภณฺณฺมาเน, ตสฺส ภิกฺขุสฺสสฺส อนฺุปาทาย, อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมฺจุจฺสูติ.

อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ ภควโถ ภาสิตํ อภินนฺทํ ภิกฺขุทั้งหลายนันํได้มีความรื่นเริง
ในธรรมทั้งหลาย เมื่อพระองค์ได้ตรัสธรรมะ เวยฺยากรณ ก็คือตรัสธรรมะที่ยอดเยี่ยม
เหล่านัน้อยู่ จิตแห่งภิกฺขุหนึ่งพัน ตสฺส ภิกฺขุสฺสสฺส นันํได้พ้นแล้ว จิตฺตานิ วิมฺจุจฺสูติ
จิตหลุดพ้นแล้ว อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมฺจุจฺสูติ จิตหลุดพ้นแล้วจากอาสวะทั้งปวง นันํมัน
ถึงใจนะ

แต่อนัตตลักษณะสูตรไม่เป็นเช่นนั้น เวลาปฏิบัติก็ไม่ได้เป็นเช่นนั้นนี่ มันแย้ง
กันอยู่ เราเข้าใจว่าเกจอาจารย์ที่ท่านแตงนี้ท่านจะตัดออกนะ ถ้าไม่ตัด จิตจะต้องอยู่นัน
แน่ ๆ เปือหน่ายในรูป เปือหน่ายในเวทนา เปือหน่ายในสัญญา เปือหน่ายในสังขาร
เปือหน่ายในวิญญาณ รูปสมฺปิ นิพพิณฺทติ, เวทนายปิ นิพพิณฺทติ, สณฺญาเยปิ นิพพิณฺท
ติ, สงฺขาราเรสุปิ นิพพิณฺทติ, วิญญาณสมฺปิ นิพพิณฺทติ, นิพพิณฺท วิรัชชติ. วิราคา วิ
มฺจุจติ เมื่อเปือหน่ายในขันธทั้งห้า จิตย่อมนคลายกำหนดไปเลย

เวลาปฏิบัติมันไม่เป็นเช่นนั้น รู้เท่าเรื่องอาการทั้งห้านี้ เข้าใจชัด ๆ ไม่มีทางถือ
เอา จะให้พิจารณาอะไรก็พิจารณาหมดแล้วนี่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่
มันปรากฏอยู่นัน รู้มันทั้งเกิดทั้งดับว่าเป็น อนตฺตา ล้วน ๆ มันลง อนตฺตา นะสำหรับ
นิสัยของผม อนิจจํ ทุกฺขํ มันไม่ว่าเสียแล้ว มันลงเป็น อนตฺตา ล้วน ๆ รูป อนตฺตา,
เวทนา อนตฺตา, สณฺญา อนตฺตา, สงฺขารา อนตฺตา, วิญญาณ อนตฺตา. เวลาจะรวม
ยอดของมันมันมีแต่ ธมฺมา อนตฺตา ทั้งนัน รวมแล้วเป็น ธมฺมา อนตฺตา ทั้งห้าอย่างนี้
เป็น ธมฺมา อนตฺตา

แต่มันก็ไม่แล้วนะ ขันธห้านี้เป็น อนตฺตา มันไม่แล้วในจิตมันจะ นิพพิณฺท
วิรัชชติ ได้ยังไง เมื่อเปือหน่ายย่อมนคลายกำหนด เมื่อคลายกำหนดจิตย่อมนหลุดพ้น
เมื่อจิตหลุดพ้น ญาณความรู้แจ้งชัดว่าจิตหลุดพ้นแล้วเกิดขึ้น เรามันไม่มี เพียงแต่รู้เท่า
ขันธห้าเท่านั้นมันไม่เปือหน่าย มันไม่คลายกำหนดทั้งมวลได้ถ้ามันไม่เข้าถึงจิตเสียก่อน
นัน พอทั้งห้าอาการนี้มันปล่อยหมดแล้ว มันก็ยังเหลือจิตดวงเดียวที่นี้ จิตก็เข้า

พิจารณานั้นอีก เพราะจิตดวงนั้นตัดอาการออกหมดแล้ว สมุนของอวิชชา ทางเดินของอวิชชา หรือเครื่องมือของอวิชชา ได้แก่รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี่มันถูกตัดออกหมดแล้ว คือเรารู้เท่าทันแล้ว ยังเหลือแต่ความรู้อันเดียว

เราไม่ปรากฏว่าได้คลายกำหนด หรือได้หลุดพ้นในขณะที่จิตอยู่นอกชั้นหันธ์เท่านั้นเลย มันต้องพิจารณาฟาดฟันจิตเสียจนแหลก จนอันนี้แตกกระจายไปหมดแล้ว จากนั้นแล้วจะว่า นิพพิหนฺทํ วิรชชติ, วิราคา วิมูจติ. มันหมดปัญหา ที่ค้ำกันนั้นมันค้ำกันอยู่แบบนี้ มันค้ำกันในภาคปฏิบัติ ส่วนอาทิตตปริยายสูตร เรายอมรับทันทีเลย คือปฏิบัติจนกระทั่งเข้าถึงจิต เข้าเป้าหมายในจิตอีก ไม่เพียงเป้าหมายในสิ่งภายนอกเท่านั้น ยังต้องเข้าไปเป้าหมายในจิต อารมณ์ที่เกิดจากจิต อะไร ๆ เลยเป้าหมายในนั้นเสร็จเลย เป้าหมายในธรรมารมณฺ์ เป้าหมายในสิ่งที่มาสัมผัสกับจิตคือธรรมารมณฺ์ เป็นสุขเป็นทุกข์ เป้าหมายพร้อมทั้งหมดเลย ตสมฺปิ นิพพิหนฺทติ เลย นั้น

ตสมฺปิ หมายถึงรวบเอาหมด ถ้าเป็นภาษาบาลีก็หมายถึงว่า ยกสรรพนามขึ้น ตสมฺปิ คือไม่ต้องพูดอีกหลายหน เช่น ชื่อคนนั้น ชื่อคนนี้ เอาเขาขึ้นเลย โส แปลว่า เขา เป็นสรรพนามใช้แทนตัวได้แล้ว โส แปลว่าเขาว่ามัน นี้ ตสมฺปิ นิพพิหนฺทติ คือเป้าหมายในสิ่งนั้นทั้งหมด นิพพิหนฺทํ วิรชชติ ไปตลอด

นี่จิตก็เป็นเช่นนั้น เมื่อพิจารณาอันนี้เข้าใจแล้วก็ตามเข้าไปถึงจิตอีก จนทะลุในจิตแล้วมันถึงผ่าน พอพิจารณาชั้นห้าเข้าใจหมดแล้วมันยังผ่านไม่ได้ ถ้าไม่เข้าไปถึงจิตเสียก่อนมันผ่านไม่ได้ ปัญหานี้จึงขวางอยู่ในหัวใจเกี่ยวกับ อนัตตลักขณสูตร ส่วนอาทิตตปริยายสูตรนั้นไม่มีปัญหาใด ๆ เลย สำหรับคนจิตหยาบอย่างจิตผมนะ ยอมรับอย่างหมอบราบ ส่วนอนัตตลักขณสูตรก็ยกให้นักปราชญ์ท่านเสียก็แล้วกัน แต่ผู้ปฏิบัติควรถือเป็นข้อคิดไว้ เวลาปฏิบัติไปเจอเข้าจะได้มีทางคิดทางออก จะไม่จนตรอกถ้าเดียว

เอาละจบ